

CURS ACADÈMIC: 2009-2010

Llicenciatura: COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL Curs: 4º

Codi:
20790

Assignatura:
TEORIA I TÈCNICA DE LA PRODUCCIÓ I LA
DIRECCIÓ CINEMATogrÀFICA

Tipus d'assignatura:
TRONCAL

Crèdits:
10

Semestre:
1º

Professorat:

Teoria:
Josep M. Català

Pràctiques:
Ludovico Longhi
Laia Sànchez
Carmen Àvalos

OBJECTIUS:

L'assignatura se situa en la difícil cruïlla on la teoria i la pràctica es troben: a més de pensar el cinema, es tracta també de pensar amb el cinema. No és el mateix reflexionar, teòricament, sobre el cinema que reflexionar, cinematogràficament, sobre la realitat, i aquesta és la tasca primordial del director o la directora de cinema: pensar mitjançant la retòrica audiovisual que li proporciona l'ús, obert i en contínua transformació, dels instruments tecnològics. L'objectiu d'aquesta assignatura no és, per tant, l'aprenentatge mecànic de determinades rutines de producció, sinó la presa de consciència del caràcter essencialment artístic del cinema que, malgrat la seva condició industrial i la creixent comercialització, es manté vigent i estableix una diferència fonamental amb altres mitjans. L'assumpció d'aquest factor creatiu bàsic de la tasca dels directors cinematogràfics és necessària per afrontar qualsevol demanda futura, ja sigui de tipus professional o específicament artístic. Per a això és necessari conèixer a fons el funcionament de l'imaginari a través del qual operen els directors de cinema, així com el de les eines conceptuals que es destil·len d'aquest imaginari quan entra en contacte amb la tecnologia.

TEMARI

Primera part

1. Generalitats

1.1. Característiques generals de l'assignatura

1.2. La teoria i la pràctica.

1.2.1 Formes d'afrontar un film

1.3 Del cine llengua al cine forma

1.3.1 La dimensió comunicativa de l'estil

1.3.2 De l'articulació de fragments a la construcció del espai fílmic

1.4 La direcció cinematogràfica com a pràctica reflexiva

1.4.1 L'ofici de dirigir

1.4.2 Característiques i especificacions de la narració cinematogràfica

1.5 La figura del director i la seva relació amb les tècniques i els oficis cinematogràfics.

1.6 El cinema entre el pensament i l'acció

1.6.1 Més enllà de la política d'autor

2. La preparació del rodatge

2.1 La lectura cinematogràfica del text: tècniques de l'adaptació i l'ús del guió

2.2 El film com a reflexió

2.2.1 Les relacions director-productor

2.2.2 La planificació del rodatge

2.2.3 El mecanisme cinematogràfic

2.3 La realitat com a recurs dramàtic

2.3.1 Localitzacions

2.3.2 Tipus i personatges

2.3.3 Actuació

2.4 La construcció dels escenaris

2.4.1 Direcció artística

2.4.2 Decorats i vestuari

2.4.3 Trucs i maquetes

2.4.4 Escenaris virtuals

2.5 El grau zero de l'escriptura cinematogràfica

2.5.1 Sistemes funcionals de rodatge (l'antesala de l'estil)

2.5.2 Neoclassicisme: el sistema de pla mestre (*master shoot*)

2.5.3 Seqüencialitat: el flux neorrealista

2.5.4 Repetició: pragmatisme creatiu

3. L'escena cinematogràfica

3.1 L'escena teatral i l'escena cinematogràfica

3.1.1 Cinema i teatre, una història de malentesos

3.1.2 L'escena cinematogràfica com a unitat de rodatge

3.1.3 La reflexió escenogràfica com a nucli de la construcció dramàtica del cinema

3.2 La acció real convertida en forma escènica prèvia

3.3 La construcció cinematogràfica de la forma escènica

- 3.3.1 Estils de posada en escena
- 3.3.2 La imatge dramàtica
- 3.3.3 Els límits de l'escena: espacials (de rodatge); temporals (de percepció).
- 3.3.4 Escenes, sub-escenes i escenes paral·leles

4. El sistema de vectors

4.1 Del concepte de pla al concepte de vector

- 4.1.1 Plans i vectors
- 4.1.2 La construcció de la imatge dramàtica: la intencionalitat del vector
- 4.1.3 Organització espacial-temporal de l'acció dramàtica
- 4.1.4 La formalització de les accions, les idees i les emocions

4.2 Vectors visuals

- 4.2.1 Regles dels vectors
- 4.2.2 Vectors interns (dins de camp)
- 4.2.3 Vectors externs (fora de camp)

4.3 L'espai del pla

- 4.3.1 Límits espacials i conceptuals

4.4 Moviments

- 4.4.1 Externs (de camera)
- 4.4.2 Interns (personatges i accions)

4.5 Tensions

- 4.5.1 Externes
- 4.5.2 Internes
- 4.5.3 Objectivitat i subjectivitat en el pla

4.6 Posicions de camera

- 4.6.1 La camera com a vertebradora de l'espai fílmic

5. La composició de la imatge

5.1 Funció, característiques i potencialitats de l'enquadrament

5.2 Estètica de l'òptica

- 5.2.1 Valors proxèmics: la distància de la mirada
- 5.2.2 Espai mecànic i espai fluid: les funcions del zoom

5.2 Valors plàstics de la composició

- 5.2.1 Cinema i pintura
- 5.2.2 Estètica dels diferents formats cinematogràfics

5.3 La profunditat de camp

- 5.3.1 Profunditat de camp i y posada en escena

5.4 Els límits de l'enquadrament

- 5.4.1 El valor dramàtic del fora de camp
- 5.4.2 Tècniques de disposició escènica

5.5 La creació del punt de vista

6. La seqüència cinematogràfica

6.1 Concepte i característiques de la seqüència

- 6.1.1 L'espai de la narració en front de l'espai del drama

6.2 El temps en el cinema

- 6.2.1 La gestió del temps escènic i del temps seqüencial
- 6.2.2 El temps intern i el temps extern
- 6.2.3 Concepte de ritme i melodia cinematogràfics

6.3 Del pla escena al pla seqüència

Segona part

7. Els processos de muntatge cinematogràfic

7.1 El muntatge de l'escena: procés constructivista del raccord

7.1.1 L'espai lineal, contrastat i per blocs

7.1.2 L'espai rítmic, accelerat o pausat

7.2.1 El funcionament dinàmic i dramàtic dels vectors: espai, temps i emoció

7.3 Formes d'enllaç escènic: del cinema mecànic al cine fluid

7.3.1 Muntatge de l'espai

7.3.2 Muntatge del temps

7.3.3 Muntatge del so

7.4 El muntatge de la seqüència: procés temporal de l'el.lipsis

7.4.1 Formes estructurals de la narració: l'arquitectura seqüencial

7.4.2 De la posada en escena a la posada en narració

7.5 Formes d'enllaç seqüencial

7.5.1 Enllaços formals

7.5.2 Enllaços conceptuals

7.5.3 La seqüència com a espai i com a temps

7.6 Tècniques de construcció de la continuïtat cinematogràfica

7.7 L'el.lipsis com a fonament del relat cinematogràfic

8. El so al cinema

7.1 Del so a la música

7.2 L'escena sonora i l'escena visual

7.2.1 So diegètic i extradiegètic

7.2.2 Formes i moviments del so

7.3 El so com a modulador del temps escènic

7.3.1 So sincrònic i asincronia

7.4 Tipus de so

7.4.1 Diàlegs

7.4.2 La veu en off

7.4.2 Música

7.4.3 Efectes sonors

7.5 Tècniques de so

7.6 Elements generals de l'ús de la música al cinema

9. La llum i el color

8.1 L'uso expressiu de la llum

8.1.1 La creació lumínica de vectors dramàtics

8.2 L'assimilació cinematogràfica de la herència pictòrica

8.3 Estils d'il·luminació

8.4 Tècniques de il·luminació

8.4.1 El control de la llum

8.4.2 El processament de la llum: emulsions i laboratori

8.6 Teories del color

Bibliografia

Bàsica

- AUMON, Jacques: LAS TEORIAS DE LOS CINEASTAS, Barcelona, Paidós, 2002.
BORDWELL, David: FIGURES TRACED IN LIGHT. ON CINEMATIC STAGING, Berkeley, University of California Press, 2005
CATALÀ, Josep M.: LA PUESTA EN IMÁGENES: Conceptos de dirección cinematográfica, Barcelona, Paidós, 2001.
PAVIS, Patrice: EL ANÁLISIS DE LOS ESPECTÁCULOS, Barcelona, Paidós, 2000.

Bibliografia complementària

- ALMENDROS, Néstor: DIAS DE UNA CAMARA. Barcelona, Seix Barral, 1983.
ALTON, John: PAINTING WITH LIGHT. University of California Press, Londres, 1995.
ANTONIONI, Michelangelo: PARA MI, HACER UNA PELICULA ES VIVIR, Barcelona, Paidós, 2002.
ARIJON, Daniel: GRAMATICA DEL LENGUAJE AUDIOVISUAL. Escuela de Cine y Video, Andoain, 1988.
AUMONT, J. et. alt.: ESTETICA DEL CINE. Paidós, Barcelona, 1983.
AUMONT, Jacques: EL OJO INTERMINABLE. Paidós, Barcelona, 1997.
AUMONT, Jacques: EL ROSTRO EN EL CINE. Paidós, Barcelona, 1998.
BAZIN, Andre: ¿QUÉ ES EL CINE?, Rialp, Madrid, 1966.
BENET, Vicente: LA CULTURA DEL CINE, Barcelona, Paidós, 2004.
BORDWELL, D.: THE WAY HOLLYWOOD TELLS IT: Story and Style in Modern Movies, Berkeley, University of California Press, 2006.
BORDWELL, D. y THOMPSON, K.: EL ARTE CINEMATOGRAFICO. Barcelona, Paidós 1995.
BORDWELL, David: EL CINE DE EISENSTEIN. Paidós, Barcelona, 1999.
BORDWELL, David: OZU AND THE POETICS OF CINEMA, Princeton University Press, 1988.
BRESSION, Robert: NOTAS SOBRE EL CINEMATÓGRAFO, Madrid, Ardora, 1997.
CABEZÓN, Luis A. y Gómez-Urdá, Félix G.: LA PRODUCCIÓN CINEMATOGRAFICA. Cátedra, Madrid, 1999.
CHION, Michel: EL CINE Y SUS OFICIOS. Cátedra, Madrid, 1992.
CHION, Michel: LA MÚSICA EN EL CINE. Paidós, Barcelona, 1997.
CHION, Michel: EL SONIDO: MÚSICA, CINE, LITERATURA. Paidós, Barcelona, 1999.
EISENSTEIN, S.M.: EL SENTIDO DEL CINE. Siglo XXI, Buenos Aires, 1974.
EISENSTEIN, S.M.: REFLEXIONES DE UN CINEASTA. Lumen, Barcelona, 1990.
FELMAN, Simón: EL DIRECTOR DE CINE. Gedisa, Barcelona, 1996.
JURGENSON, S. y BRUNET, S.: LA PRACTICA DEL MONTAJE. Gedisa, Barcelona, 1992.
KATZ, Steven D.: PLANO A PLANO, DE LA IDEA A LA PANTALLA, Madrid, Plot, 2000
KATZ, Steven D.: RODANDO LA PLANIFICACIÓN DE SECUENCIAS, Madrid, Plot, 2000.
MacCABE, Colin: GODARD, Barcelona, Seix Barral, 2005.
McAULEY, Gay: SPACE IN PERFORMANCE, The University of Michigan Press, 2000.
McGRATH, Declan: MONTAJE & POSTPRODUCCIÓN, Barcelona, Océano, 2001.
MIRALLES, Alberto: DIRECCIÓN DE ACTORES EN CINE, Madrid, Cátedra, 2000.
MINH-HA, Trinh T.: CINEMA INTERVAL, Nueva York, Routledge, 1999.
MITRY, Jean: ESTETICA Y PSICOLOGIA DEL CINE. Siglo XXI de España editores, S.A., Madrid, 1978.
MORIN, Edgar: EL CINE O EL HOMBRE IMAGINARIO, Barcelona, Paidós, 2001.
NICHOLS, BILL: LA REPRESENTACIÓN DE LA REALIDAD. Paidós, Barcelona, 1997.
NIETO, José: MÚSICA PARA LA IMAGEN, Madrid, SGAE, 1996.
NIZHNY: LECCIONES DE CINE DE EISENSTEIN. Seix Barral, Barcelona, 1970.
NYKVIST, SVEN: CULTO A LA LUZ, Madrid, Ediciones del Imán, 1997.

REVAULT D'ALLONNES, Fabrice: LA LUZ EN EL CINE, Madrid, Cátedra, 2003.
 SANCHEZ-BIOSCA, Vicente: TEORIA DEL MONTAJE CINEMATOGRAFICO. Textos Fílmoteca, Valencia, 1991.
 TARKOVSKY, Andrey: ESCULPIR EN EL TIEMPO. Rialp, Madrid, 1991.
 TEMPLE, Michael: FOREVER GODARD, Londres, Black Dog Publishing, 2004.
 TRUFFAUT, F.: EL CINE SEGUN HITCHCOCK. Madrid, Alianza editorial, 1985.
 VILA, Santiago: LA ESCENOGRAFÍA. Cátedra, Madrid, 1997.
 VILLAIN, Dominique: EL ENCUADRE CINEMATOGRAFICO. Paídos, Barcelona, 1997.
 VILLAIN, Dominique: EL MONTAJE. Cátedra, Madrid, 1994.
 ZUNZUNEGUI, Santos: ORSON WELLES, Madrid, Cátedra, 2005
 ZUNZUNEGUI, Santos: ROBERT BRESSON, Madrid, Cátedra, 2001

Llocs interessants d'Internet

Cahiers du cinema
<http://www.cahiersducinema.com/>
 Cahiers du cinema España
<http://www.caimanediciones.es/>
 Camera Obscura (Feminism, culture and media studies)
<http://cameraobscura.dukejournals.org/>
 Cineaste
<http://www.cineaste.com/>
 Film-philosophy
<http://www.film-philosophy.com/>
 Senses of Cinema
<http://www.sensesofcinema.com/about/>
 Screen
<http://screen.oxfordjournals.org/current.dtl>
 Women in cinema, a reference guide:
<http://www.people.virginia.edu/~pm9k/libsci/womFilm.html#revs>
 The thinking Eye (Latinoamerican and Spanish Cinema)
<http://www.elojoquepiensa.udg.mx/ingles/>
 Cinecritic (español-francés)
<http://www.cinecritic.biz/>
 Film criticism
<http://filmcriticism.alleggheny.edu/>
 Cinefex
<http://www.cinefex.com/backissues/issue115.html>
 Films of the Golden Age
<http://www.filmsofthegoldenage.com/>
 Film Comment
<http://www.filmlinc.com/fcm/fcm.htm>

METODOLOGIA DOCENT

Teoria

Les classes de teoria seran de dos tipus. Els dimarts s'impartiran classes magistrals on s'explicarà la fenomenologia bàsica en la qual es basa l'assignatura. Les sessions dels dimecres, a partir de mitjans d'octubre, es dedicaran a sessions d'estudi sobre qüestions concretes de l'àmbit cinematogràfic i la discussió en classe. Els alumnes haurien d'haver llegit amb antelació el material que se'ls subministri.

El treball de teoria consistirà en la reflexió en torn a l'estil fílmic d'un director/a a partir de l'anàlisi d'un fragment (escena, seqüència, etc.) d'alguna de les seves pel·lícules anterior a 1970. La selecció del fragment corresponent haurà de ser justificada (explicació del tipus de fragment i de les raons per les que s'ha seleccionat). A partir d'aquest anàlisi s'exposaran els elements

essencials de l'obra fílmica del director/a seleccionat, per lo qual serà possible acudir, si se considera convenient, a altres segments de la mateixa pel·lícula o d'altres del mateix director o de qualsevol altre. Per la reflexió serà necessari utilitzar com a punt de partida els conceptes elaborats a les classes teòriques, procurant aprofundir en elles i donar la pròpia opinió sobre ells o a partir d'ells. La extensió mínima del treball serà de 10 folis. Es tracta d'un treball individual que suplirà l'examen per aquells alumnes que hagin assistit regularment a classe. Haurà de ser lliurat el dia 25 de gener com a data límit.

Resum dels requisits per a confeccionar el treball:

1. Acudir regularment a classe i participar en els debats
2. Seleccionar un segment fílmic d'una pel·lícula anterior a 1970
3. Analitzar-lo basant-se en els conceptes elaborats a classe
4. Reflexionar sobre l'estil del director/directora, utilitzant els exemples que sigui necessari
5. Redactar 10 folis com a mínim
6. Lliurar-lo abans del dia 25 de gener de 2010

Pràctiques:

Les pràctiques es dividiran en dues modalitats diferents:

- 1 . Un treball individual (1')
- 2 . Un treball de grup (15' màxim)

Els treballs individuals hauran de lliurar-se durant el primer mes de classe. Seran avaluats pels professors i els alumnes en una passada general. Els que millor nota obtinguin seran designats directors o directores dels projectes de grup.

Per al treball de grup, els alumnes matriculats en el curs es dividiran en grups generals i procediran segons s'indica en el document sobre les pràctiques que figura apart.

Sistema d'avaluació:

L'assistència a classe és obligatòria per a poder participar en el sistema d'avaluació continuada en la qual s'inclouen les pràctiques.

- Mes de quatre faltes injustificades en les classes de teoria i les de pràctiques combinades, signifiquen la impossibilitat de superar el curs mitjançant el sistema d'avaluació continuada i, per tant la necessitat d'acudir a l'examen final i de negociar amb el professor la forma de superar les pràctiques.

Per a superar la part teòrica de l'assignatura en la modalitat d'avaluació continuada, els alumnes hauran d'efectuar un treball de reflexió personal sobre algun aspecte de la construcció fílmica que els interessi (el segment d'una pel·lícula, una peculiaritat de l'estil d'un director, etc.). Aquest treball podrà ser individual o per grups d'un màxim de tres persones. Es valorarà l'originalitat i la capacitat de treballar amb els conceptes ensenyats en classe.

- Per a superar el curs, serà necessari provar l'assistència a, almenys, dues sessions del Cicle "Didàctica del cinema" que se celebrarà en el Centre de la Imatge (Sala de cinema de la UAB), dimarts al matí i dijous a la tarda

- A l'examen final podran acudir els alumnes que no hagin superat l'avaluació continuada, així com aquells que no hagin assistit a classe. El grau de dificultat dels

temaris serà distint en l'un i l'altre cas (qui no s'acullin a l'avaluació continuada s'examinaran del temari general de l'assignatura). Les pràctiques d'aquells alumnes que, per raons justificades, no puguin efectuar-les ni assistir a classe, podran ser superades mitjançant un exercici individual, després d'acord previ amb el professor.

L'exercici de pràctiques individual	20%
L'exercici de pràctiques col·lectiu	40%
El treball escrit	40%